Wikipedia

Hagia Sofia

Hagia Sofia (uttales som «haja såfia», gresk Ἅγια Σοφία, «hellige visdom», tyrkisk *Ayasofya* og latin *Sancta Sophia*), også skrevet **Hagia Sophia** og omtalt som **Sofiakirken** og **Sofiamoskeen** på norsk,[3] er en moské i Istanbul i Tyrkia.

Moskéen ble reist som kirke i Konstantinopel 532–537 under den romerske keiseren Justinian, men ble etter 900 år ombygd til moské da tyrkerne erobret den kristne byen i 1453.[4] Under Kemal Atatürks verdslige styre åpnet bygningen som museum i 1935.[5] I juli 2020 tok Tyrkia under president Erdogan på nytt Hagia Sofia i bruk som moské.[6]

Praktbygget regnes som hovedverket i bysantinsk arkitektur,[7][8] og kom på UNESCOs verdensarvliste i 1985. Den tidligere katedralen er et av de viktigste symbolene i den ortodokse kirke.[9]

Hagia Sofia	
Område	Fatih, Istanbul
Arkitektur	
Periode	Bysantinsk arkitektur
Arkitekt	Isidoros fra Milet, Anthemios frå Tralleis[1][2], Trdat, Mimar Sinan
Beliggenhet	

Hagia Sofia
41°00′31″N 28°58′48″Ø

Innhold

Beskrivelse

Det ble bygget som kirke i årene 532–537 av Justinianus I og anses for å være det største og mest imponerende bysantinske monumentet i Istanbul. Byggingen begynte 23. februar 532, og kirken ble åpnet 27. desember 537. Av bysantinerne selv ble den betegnet som acheiropoiet (gresk: «ikke av menneskehånd»). Byggverket er imidlertid ikke typisk for bysantinsk arkitektur fordi dimensjonene er ubysantinske og vestlige. Det ble et eksperiment aldri siden gjentatt i bysantinsk arkitektur.

Kirken fikk likevel stor innflytelse, både arkitektonisk og liturgisk, på senere ortodokse og romersk-katolske kirker, men særlig på muslimske moskeer. Flere av de største osmanske moskeene i Istanbul er bygget med Hagia Sofia som forbilde, blant dem *Şehzade-moskeen*, *Süleymaniye-moskeen* og *Rüstem Pasha-moskeen*.

Kirken ble tegnet av arkitektene Anthemios av Tralles og Isidor av Milet, og arbeidet begynte i 532 i kjølvannet av Nikaopprøret. Kirken gjør et mektig inntrykk, og den store kuppelen ser ut til å sveve på grunn av vindusbåndet som omkranser hele kuppelen.

Mosaikkene

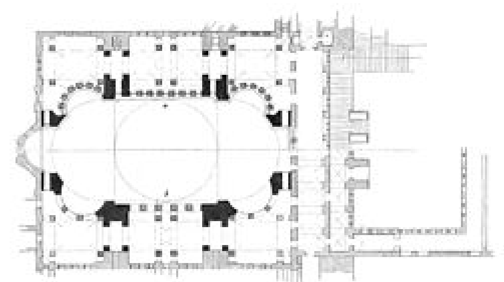
Hagia Sofia Mariamosaikk

Hagia Sofia, sett fra inngangen til Hippodromen (Sultanamehtplassen)
Foto: Helge Høifødt

Mariamosaikken i apsiden skal være en av de første som ble laget etter ikonoklasmen, og vi kan ennå se de svake konturene etter korset som var i apsiden under ikonoklasmen. To av mosaikkene har temaer som blir gjentatt senere, det store Deesis bildet fra andre halvdel av det 13. århundre og mosaikken over døren med giverportrettet av Leo VI fra sent i det 9. århundre.

Det er også runer i Hagia Sofia, spor etter vikinger (væringer) som besøkte denne helligdommen i Miklagard, kanskje mens de gjorde tjeneste i keiserens garde.

Grunnplan

Moské

Da tyrkerne inntok Konstantinopel i 1453, ble mosaikkene i Hagia Sofia tildekket og Hagia Sofia ble ominnredet til moské. Men tyrkerne utførte også betydelige reparasjoner på Hagia Sofia, som på denne tiden trengte store reparasjoner,[10][11] blant annet planlagt av arkitekt Mimar Sinan.[12]

Noen steder kom det over de tildekte mosaikkene i stedet dekorative mønster. Hagia Sofia var Istanbuls viktigste moské i nærmere 500 år. Den var en viktig modell for mange andre osmanske moskéer i byen, som Sehzade-, Süleymaniye-, Rüstem Pasja-moskéene og Den blå moské.

Da Hagia Sofia ble omgjort til moske bygde man fire minareter ved de fire hjørnene på bygningen. En av minaretene er bygd i tegl, de andre tre i stein. Fra balkongene av minaretene kalte bønneutroperen (muezzinen) til bønn.

Museum

Byggverket ble i 1934 sekularisert og gjort om til et museum. Etter omdannelsen til museum ble de overlevende billedmosaikkene konservert og med enkelte unntagelser avdekket av en gruppe amerikanske konservatorer. Dette arbeidet fant sted gjennom den siste halvdel av 1930-årene.

Moské igjen

I juli 2020 vedtok den tyrkiske regjering at bygget skulle tas i bruk igjen som moské. Dette skjedde ble gjennomført i og med fredagsbønnen 24. juli 2020. Det skjedde under covid-tilpassede omstendigheter med antallsbegrensning på rundt 500 troende inne i *Ayasofya*, men med et meget stort antall tilskuere utenfor, som kunne følge med på storskjermer. De minst tusen år gamle mosaikkene med personfremstillinger var tildekket med gardiner, på en slik måte at de kan sees ved å trekke gardinene til side når det så ønskes utenom gudstjenestene. Gulvene, der det også er avbildninger, er dekket med tepper, slik det er vanlig i moskeer.

Referanser

1. ^ Q24333708
2. ^ Q48856956
3. ^ Mæhlum, Lars; Storsletten, Ola: Hagia Sofia i *Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 26. juli 2020 fra https://snl.no/Hagia_Sofia
4. ^ Norwich, John Julius (1929-) (1997). *Bysants' historie*. Oslo: Pax. s. 377. ISBN 8253019122.
5. ^ World Bulletin 2013: *How was the Hagia Sofia transformed into a museum?* (https://www.worldbulletin.net/amp/islamic-world/how-was-the-hagia-sofia-transformed-into-a-museum-h123539.html)
6. ^ NRK 26. juli 2020: *I dag åpner Hagia Sofia som moske* (https://www.nrk.no/urix/i-dag-apner-hagia-sofia-som-moske-1.15099513)
7. ^ Kiilerich, Bente (1954-) (1998). *Bilder og billedbruk i Bysants: trekk av tusen års kunsthistorie*. [Oslo]: Grøndahl Dreyer. s. 75-100. ISBN 8202164060.
8. ^ Kunsthistorie.com om Hagia Sophia i Istanbul (http://kunsthistorie.com/fagwiki/Hagia_Sophia_i_Istanbul)
9. ^ Catholic News Agency 9. juli 2020: *Hagia Sophia belongs 'to all of humanity', Eastern Orthodox patriarch says amid mosque plans* (https://www.catholicnewsagency.com/amp/news/hagia-sophia-belongs-to-all-of-humanity-eastern-orthodox-patriarch-says-amid-mosque-plans-15055)
10. ^ Pero Tafur, Travels and Adventures, trans. M. Letts (London, 1926), 138–48;
11. ^ G. Gerola, “Le vedute di Costantinopoli di Cristoforo Buondemonti,” SBN 3 (1931): 247–79.
12. ^ Mungan, I. (2004). Hagia Sophia and Mimar Sinan (http://books.google.be/books?hl=nl&lr=&id=6j5nuvAd44QC&oi=fnd&pg=PA383&dq=Sinan+earthquake+%22Hagia+Sophia%22&ots=HFASNZ8r-P&sig=zS-hO7E6RtwfhN55LGn6ulpRIE0#PPA383,M1.). Mungan & Wittek (eds); Taylor & Francis Group, London. pp. 383–384. ISBN 90-5809-642-4.

Litteratur

- Mainstone, R. J. *Hagia Sophia, Architecture, Structure and Liturgy of Justinians's great Church*, New York 1988
- Mango, C. *The Mosaics of St. Sophia at Istanbul*, Washington D.C. 1962
- Teteriatnikov, Natalia B. *Mosiacs of Hagia Sophia, Istanbul* (http://www.doaks.org/TEMHP.html) Washington D.C. 1998 ISBN 0-88402-264-1

Eksterne lenker

- (en) Offisielt nettsted (https://muze.gen.tr/muze-detay/ayasofya)
- (en) Kategori:Hagia Sophia – bilder, video eller lyd på Wikimedia Commons
- (en) *Ayasofya* – galleri av bilder, video eller lyd på Wikimedia Commons
- www.greatbuildings.com/buildings/Hagia_Sophia.html (https://web.archive.org/web/20041105015509/http://www.greatbuildings.com/buildings/Hagia_Sophia.html)
- www.princeton.edu/~asce/const_95/ayasofya.html (http://www.princeton.edu/~asce/const_95/ayasofya.html)
- www.focusmm.com/civilization/hagia/welcome.htm (http://www.focusmm.com/civilization/hagia/welcome.htm)
